

D R U Š T V E N I K

DOMOLJUBOVA PRILOGA
POSVEČENA IZOBRAZBI
: IN NAŠIM DRUŠTVOM :

Stev. 4.

V Ljubljani, dne 20. aprila 1911.

Leto III.

Prenovljeni „Društvenik“.

Z današnjo številko je spremenil »Društvenik« uredništvo. Umevno je, da se bo sprememba poznala pri vsebini. Kaj bo torej prinašal »Društvenik« odslej? Naša misel je taka, da kar iščemo v društvih, to naj prinaša tudi »Društvenik«. V naših izobraževalnih društvih ne iščemo samo pouka in izobrazbe, včasih nam je celo ljubša zabava, posebno radi imamo lepo pesem. Zato bo tudi »Društvenik« prinašal poleg poučnih, pa ne preučenih in težkih člankov iz gospodarskih, pravnih ved, iz naše zgodovine in zemljepisja, iz zdravstva itd. tudi povesti in pesmi.

Skušal bo gojiti ljubezen do naše domovine, ne samo Kranjske, tudi ne slovenske, ampak slovensko-hrvaške. Slovenija sama je premajhna, Hrvaška sama zase tudi. Slovenci in Hrvatje sta bratska naroda in čemu bi brata skušala že itak ne preveliko dedščino deliti na drobno. Razdeljevanje gruntov je bilo včasih dovoljeno, sedaj so vsi pametni gospodarji uvideli, da je to škodljivo. V tistih časih smo bili tudi Slovenci in Hrvatje ločeni, sedaj se to popravlja. Vedno bolj se razširja pri Hrvatih in pri nas misel, da smo oboji en narod, eno ljudstvo.

Gojil bo pa tudi ljubezen do naših domov. Ne tiste, ki obstoji iz praznih besed ob čaši vina, ampak tako, ki jo ima pameten gospodar, ki ljubi dom tako, da ga popravlja, izboljšuje in oplešuje. Učil bo, kaj je treba, da bodo naši domovi lepi in bogati, ljubezni vredni.

Naša domovina mora biti bogata.

Naše slovensko-hrvaške dežele so dobile od Stvarnika lepo doto. Sicer se ne moremo skušati z drugimi deželami glede pridelovanja žita, tega pridelajo

drugod več in z manjšimi stroški in trudom. Kakor nalašč so pa naši kraji za živinorejo. In naši gozdovi kak vir bogastva! In koliko bogastva leži v naših rekah! Preje niti vedeli nismo za to bogastvo. Sedaj, ko se vodna moč ne rabi samo za to, da goni mline in žage, ko jo znajo spremeniti v električno silo, jo napeljati tudi daleč od reke in jo porabiti za vse, za razsvetlavo, kot gonilno moč pri vsakovrstnih mašinah, pa vemo, kaj imamo v naših vodah. Menda ne bo več dolgo, ko bomo začeli rabiti to bogastvo v naš blagor.

Da pa postane kaka dežela bogata, ne zadostuje, da je zemlja rodovitna, ampak tudi ljudje morajo biti pridni in razumni, da bogastvo dvignejo in prav obrnejo. Pa še nekaj! Vsega, kar ljudje potrebujejo, se ne dobi nikjer. Tu se dobi ene vrste blago, tam drugo. Vsaka dežela pridelava nekaterih vrst blaga več, kot ga rabi, tako da ga prodaja drugim deželam; drugega blaga pa zopet premalo ali pa prav nič, da ga mora kupovati od drugod. Zato je velikega pomena, kako je kaka dežela zvezana z drugimi deželami, ali ima mnogo železnice in cest, zlasti pa kako daleč je od morja.

Ceste in železnice silno mnogo veljajo, posebno če se morajo narediti čez gore ali pod gorami. Skozi nekatere kraje jih skoraj ni mogoče napraviti. Po morju pa ni treba delati cest in železničnih prog. Celo morje je sama široka cesta, kjer se lahko vozijo ladije, kamor se jim poljubi, po celem svetu. In voznja po morju je cenejša kakor po suhem. Dežela, ki je zvezana z morjem, lahko kupčuje s celim svetom, lahko poceni dobi blago, ki ga sama ne pridelava, svoje izdelke pa drago prodaja, ker voznja ne vzame veliko.

Naša država ima 2200 km morskega obrežja, to je ravno eno petino cele meje. In to obrežje je za pristanišča zelo pripravno, ker je morje trdo do brega globoko in breg trd. Največji pristanišči sta Trst in Reka (Trst je naj-

večje slovensko mesto, ker je tam več Slovencev kot v Ljubljani). Šesti del vsega blaga, kar ga gre iz naše države drugam in kar ga pride od drugod v našo državo, gre čez morje.

Vse koristi, kar jih ponuja morje, pa moremo v naši državi porabiti samo najbližji sosedje Jadranskega morja, Hrvatji in Slovenci. Drugi narodi so predaleč od morja in morajo iskati zveze z morjem po dolgih železnicah in cestah, ki jih morajo delati čez visoke Alpe.

Vse pogoje za bogastvo torej imamo: rodovitno zemljo, vodnih sil dovolj, da bi lahko cvetela naša obrt, pridne roke in razum, in morje na meji, ki se po vsej pravici lahko imenuje naše morje, slovensko-hrvaško morje, ki nam pa dosedaj služi samo s tem, da se naši fantje vozijo po njem v daljne kraje služiti kruha, ki ga jim domovina ne more dati. Kje je vzrok temu?

Da naše ljudstvo ni moglo izrabiti ugodnosti svoje zemlje in postati bogato, kakor bi bilo lahko, je bil vzrok pomanjkanje kapitala in trgovske izobrazbe in podjetnosti. Domačini niso imeli kapitala, da bi bili dvignili zaklade in so odhajali v Ameriko. Tujec pa je prišel z velikim kapitalom, napravil tovarne, rudokope, pripeljal tuje delavce in delal lepe dobičke. Če je pa vzel kaj naših delavcev, je zahteval od njih mnogokrat, da zataje svoj rod in svojo vero.

Zadnji čas pa se je začelo obračati na boljše. S pomočjo združništva se je začel zbirati naš domači kapital in tudi za trgovsko izobrazbo se je začelo bolj skrbeti. V Ljubljani se je ustanovila trgovska šola. Z združenim kapitalom in z zadostno trgovsko izobrazbo bomo potem lahko tekmovali s tujci in naša zemlja ima dovolj bogastva v sebi. Če ga bomo mogli in znali rabiti, bodo lahko naši ljudje ostajali doma in si na domačih tleh služili kruha, ne bo se jim treba potikati kot desetemu

bratu po tujini. In naše Jadransko morje nam bo prinašalo bogastvo ne pa odnašalo naših fantov na tuje.

Plava, plava ladja.

Kaj bi hladni vali
glasno ne ihteli,
kaj bi fantje pesmi
žalostnih ne peli!

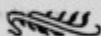
Plava, plava ladja,
plava v noč tujine,
v megle se pogreza
lice domovine.

Kličejo domovi
tožijo zvonovi: —
niste nas ljubili
ljubljeni sinovi!

Dali vam življenje
dali vam moči smo,
zrli dedov vaših
ugašati oči smo! —

Vabi jih tujina
vabi črna skala:
— dajte nam življenje,
kruha vam bom dala!

Kaj bi hladni vali
glasno ne ihteli,
kaj bi fantje pesmi
žalostnih ne peli!

St. T.

Cigan.

I.

Solnce se je skrilo za Jelovico in njegovi rmeni žarki so obsevali le še vrhove najvišjih gorâ v Karavankah. Od temnih gozdov Jelovice sem se je širil naglo mrak; nad šumečo Savo se je dvignila tanka meglica in kazala gorskim prebivavcem njeno smer. Nebo je bilo prepreženo z rahlimi, skoro prozornimi oblaki, ki so se kopali v zlatih žarkih zahajajočega solnca.

Komaj četrt ure pred Srednjo vasjo je stopala po cesti, ki pelje iz trga, srednjevaška potovka z jerbasom na glavi; v naročju je pa nesla nekaj v umazane cunje zavitega. Predno več izvemo, se moramo seznaniti s Srednjo vasjo, kjer se godi naša povest.

Vas je precej velika in se razprostira po pobočju Dobrče. Vsa vas kakor tudi polja in travniki leže v bregu; nad vasjo pelje okrajna cesta v uro hoda oddaljeni trg. Precej daleč pod cesto stoji župna cerkviča sv. Lucije in zraven nje slabo župnišče. Med nizkimi, v breg postavljenimi hišami vaščanov, ki so večinoma kočarji, se nekoliko odlikuje enonadstropna hiša srednjevaškega župana z gostilno in trgovino.

Ljudje so zaradi čistega gorskega zraka in zaradi napornega dela v bregovih zdravi, krepki in nepokvarjeni.

Potovka Marijana, ki smo jo zapustili na cesti pred vasjo, je hitela kljub svojim šestim križem kakor dvajsetletno dekle, gibala s suho bradico, ki je včasih prišla skoro v dotiko s šilastim nosom in govorila poluglasno sama s seboj.

»Oh, kakšen je postal svet! Nič več srca nima, neusmiljen je in hudoben. Neusmiljena, brezsrčna mati, ki more pustiti ubogo, nedolžno dete zraven ceste, kar niti neumna žival ne stori...« obmolnila je; iz cunj se je zaslislal jokajoči glas otroka; gotovo je bil lačen, a zastoj je z jokom in kričanjem klical po brezsrčni materi. Marijana ga je pritislila k sebi in pospešila korake; krenila je s ceste na ozko pot, ki pelje navzdol v vas.

»Kaj pa imate, Marijana?« je vprašala štiridesetletna ženska na pragu prve hiše v vasi.

»Boštanka, ti ne veš, kakšen je postal dandanes svet; ob cesti blizu vasi sem našla to malo stvarico, oh,« in hitela je naprej. Radovedna Boštanka je stopila čez prag in urno šla za potovko. Nabralo se je še nekaj drugih žensk zgolj iz radovednosti in tropa vaških paglavcev, ki so glasno kričali in skakali okoli stare Marijane.

»Kaj pa imate, kaj imate?« so jo radovedno vpraševali; a sicer tako zgovorna potovka je le hitela in tolažila jokajoče dete. Ko so vaščani zaslišali izpod cunj kričanje otrokovo, so postali še bolj radovedni, silili so z vsakovrstnimi vprašanji v potovko, dokler se ni vsa množica, z Marijano na čelu, ustavila pred županovo hišo.

Medtem se je zmračilo in na zahodu je še bleščala žareče-rdeča zarja, kakor bi tam daleč za gorami goreli gozdovi. Ko je župan zaslišal pred svojim poslopjem vrišč, je stopil iz pisarniške sobe in se moško razkoračil na kamenitem pragu in vprašujoče pogledal po navzočih. Mož je bil v najlepši moški dobi in imel je svojemu stanu primerno postavo in obleko. Ni si mogel razlagati, kaj pomeni toliko ljudstva pred hišo. Ko je množica v medli svetlobi, ki je prihajala iz veže, spoznala župana, je obmolnila in pričakovala, kaj bo rekel vaški prvak.

»Za vraga, kaj pa rogovilite tukaj ponoči, saj še ni pust.«

Otročaji so se pomaknili nazaj in nekaj jih je iz strahu pred očetom županom ubralo proti domu. Ženske so se dregale s komolci in Marijana je stopila predenj s čudnim zavojem v naročju.

»Bog pomagaj! Ko sem šla iz trga, sem dobila zraven ceste otroka, v cunje zavitega, in da bi otroče konca ne vzelo, sem ga vzela in prinesla vam, da storite z njim, kakor veste in znate.«

Župan ni odgovoril, samo mignil ji je, naj stopi v hišo, ker je bila zunaj že tema. Za vaškim prvakom in staro potovko se je pridrenjalo v vežo še nekaj žensk, med njimi tudi Boštanka. Iz kuhinje je prišla mati županja,

ozrla se je po ženskah in radovedno vprašala, kaj imajo, da delajo tak hrup.

»Nekega otroka,« je odgovoril mož in stopil z vso družbo v prostorno sobo. Na mizi je gorela svetilka in razsvetljevala dosti čedno pivnico. V sobi je bilo prazno, samo v kotu sta sedela dva stalna obiskovalca županove gostilne. Marijana je položila zavoj na klop zraven mize in odgrnila cunje, v katerih je brcal in kričal z vsemi močmi svojih mladih prsi otrok, kakega pol leta star.

Ženske so bile takoj okoli njega in so ogledovale, kako je razvit, hvalile so njegove krepke ude in ga poskušale umiriti.

»Kdo naj bi pustil tam ob cesti otroka?« je vprašal župan.

»No, pustil ga je nekdo, kdo, ne vem, dobila sem ga tam in potem sem prinesla k vam to nadložnost nadložno,« je odgovorila nekako užaljeno Marijana.

Začelo se je ugibanje, odkod naj bi bil otrok, in gotovo bi zgovorne ženske vse preresetale, da se ni v kotu oglasil eden izmed pivcev.

»Včasih so mi moja ranjka mati pravili, da cigani radi puste kako stvar, ki jim je odveč in večkrat se je že zgodilo, da so pustili otroke tam, kjer se jim je najbolj pripravno zdelo.«

Stara ženica, ki je stala tam v kotu, oprta na drenovo palico, je nastavila uho, da bi slišala, kaj se govori, ker take stvari so jo zanimale. Slišala je, da se govori nekaj o ciganih.

»Jej, jej, ravno včeraj je šlo nekaj ciganov skozi vas in otroke so tudi imeli s seboj. Le poglejte otroka, če ni cigan.«

Ženske so se začele še bolj drenjati okoli malega kričača in po dolgem prerekanju so le uganile, da bi bila njegova koža malo bolj rjavkasta in tudi oči da bi bile ciganske.

»Bo že tako, cigani so nam najbrž pustili to za spomin. Kaj naj sedaj naredim? Ciganov ne bo z lepa blizu.« Župan je pri teh besedah naredil resen obraz, zgubančil je čelo in pogledal okoli sebe. Nihče ni zinil besedice, ženske so se radovedno pogledovale. Zadaž je stala Boštanka in premišljevala: Kaj, če bi vzela otroka k sebi? Imela bi dete, katero si je želela že dolgo vrsto let, odkar jo je bil Tone vzela za ženo; a Bog ni blagoslovil njenega zakona z družinsko srečo. Dolgo je upala; naposled se je vdala v voljo božjo in s Tonetom sta živela mirno, brez posebnih dogodkov. In če vzame otroka k sebi, stori dobro delo; zdelo se ji je, kakor da jo silí neki notranji glas k temu koraku. Da je otrok najbrže ciganske krvi, je ni veliko motilo v njenem razmotrivanju; mislila si je: saj je ravno tako božja stvar in velik revček. Kaj pa bo mož rekel, če zagleda, ko se povrne z gore domov, otroka v hiši, in še ciganskega? Vedela je, da je tudi on srčno želel, da bi mu Bog dal blagoslova in morebiti se bo že dal pregovori.

riti, saj je dober, in mali ciganski sirotek se mu bo smilil in pustil bo, da ostane pri hiši. Na podlagi tega premišljevanja je sklenila povedati županu, da ga ona vzame. Malo obotavlja se je stopila izza ozadja k mizi, kjer je stal župan, pričakuje odgovora, in počasi mu je rekla:

»Pa jaz vzamem dete k sebi.«

Zenske so se začele dregati s koleni in radovedno pogledovati druga drugo. Tega niso pričakovale. Začelo bi se pravcato klepetanje, da ni župan izpregovoril:

»Ti? Kaj pa, če se o ciganih nič ne izve; kaj boš potem z njim?«

»Bo že Bog kako dal.«

»Kaj pa Tone, ali bo on zadovoljen?«

»Se bo že dal pogovoriti; in saj veste, otrok nimava, lahko ga vzameva k sebi.«

»Pa naj bo, kakor ti hočeš, meni je tudi tako prav. Jutri naj pa pride še Tone, da se kaj več pomeniva.«

Boštanka je nato pobrala otroka, povila ga dobro v cunje, da bi ga ne zeblo v hladni noči in naglo odšla proti domu. Za njo so odšle med živahnim brbljanjem še druge ženice, ki se niso mogle dovolj načuditi temu dogodku in posebno še Boštanki ne, ki vzame cigana k sebi.

»Bomo videli, kaj bo iz tega,« je rekla še stara brezzoba klepetulja in razšle so se na križpotju. Čudna zadeva je bila za enkrat rešena.

Boštanka je prihitela domov, položila jokajoče dete na klop in šla pred ognjišče, da bi zavrela mleka za nepokojno stvarico, ki je kričala v sobi. Ko je vse potrebno uredila na ognjišču, je skočila v sobo, vzela v naročje dete in ga skušala utolažiti, a zastoj. Položila je ciganka nazaj in smuknila skozi vrata gledat, ali je mleko že zavrelo. In res, mleko je vrelo v malem piskerčku. Vzela je piskerček od ognja, vlila mleko v malo lončeno skledico, vzela še žlico in šla v sobo k malemu nagajivcu, ki je še vedno kričal. Postavila je mleko na mizo, da se ohladi, vzela k sebi otroka, ujčkala ga in mu govorila tolažilne besede, ki morejo priti le iz srca ljubeče matere. Danes prvikat ni hodila na prag poslušat, kdaj se zaslišijo koraki vračujočega se moža. Pozabila je na vse drugo, le na otročiča je mislila in se z njim ukvarjala. Ko se je mleko ohladilo, je sedla s cigančkom v naročju k mizi in ga začela pitati. Jera, tako ji je bilo namreč ime, je prvič opravljala to delo in zaradi tega ji ni šlo prav gladko od rok; mleko se je izlivalo po suknjici, pa se ni zmenila za to. Bila je vesela otroka, ki je tako rad jedel. Kmalu so mu začele lezti oči skupaj in zaspal je v njenem naročju. Rahlo ga je nesla h klopi, položila ga je v posteljico, kj jo je v naglici za silo napravila in nato odšla v kuhinjo.

Pred hišo so se zaslišale trde stopinje za kamenju in kmalu potem je nekdo zapopotal po durih. Boštanka je odmaknila zapah in v vežo je stopil

velik mož, Boštan. Opravljen je bil kakor drugi kmetje; dolge golenice škornjev so bile zvihane skupaj, da se mu je nekoliko videla bela spodnja obleka; hlače je imel iz irhovine, sploh vsa postava in obleka je kazala pravega Gorenjca.

»Ali si vendar prišel, dolgo te ni bilo,« je rekla žena in zapahnila za njim vrata.

»Ko sem opravil pri čredniku, sem šel nazaj grede skozi Praprotnik, da sem pogledal smreke, če bodo kaj kmalu za prodaj; sedaj se les dobro proda. Dolj na Laškem ga neki silno veliko porabijo; nekaj ga bom skušil prodati, saj vidiš, da se tako težko dobi denar.«

Tone, tako je bilo ime Boštanu, je stopil v sobo, žena pa je vlila večerjo v skledo, da se malo pohladi. A še predno je prišla iz kuhinje, se je oglasil mož:

»Jera, pojdi noter!«

Zagrabila je skledo s sokom in urno šla v sobo. Vedela je, zakaj jo kliče mož in ustrašila se je pri misli, kaj bo rekel on k temu njenemu koraku.

»Kaj pa imaš tukaj, kje si dobila tega otroka?« in vprašujoče jo je pogledal izpod košatih obrvi. Jera mu je vse povedala, kaj se je zgodilo danes in kako je prišla do otroka; tudi tega ni zamolčala, da je otrok skoro gotovo ciganske krvi.

Nekaj časa sta se molče gledala drug drugega. Tone je gotovo nekaj premišljeval; naposled je rekel:

»Pa naj bi ga kdo drugi vzela, ki bi ga lažje kakor jaz, na primer Mlinar ali Gorjak, ki sta oba premožnejša in otrok tudi nimata veliko, Mlinar dva in Gorjak edinega Tineta.«

»Gotovo lažje kakor midva; ali poglej, midva nimava nič otrok, že Bog ni tako hotel, ali bi ne naredila dobrega dela, ko bi obdržala tega otroka; še veselje bi imela na stara leta. Sorodnikov pa tudi nimava.«

»Saj bi še ne rekel, naj bi ostal, a cigan je in bogve, kaj bo še iz njega in tudi ti bi imela preveč dela, saj vidiš, da dekle ne morem najemati, ko me že tako delavci ob košnjah in drugih prilikah dosti stanejo.«

»Kaj, če je cigan, saj je ravno tako božja stvar in tudi cigan lahko postane dober človek; zaradi dekleta naj te pa le nikar nič ne skrbi, bom pa jaz malo več delala, saj hvala Bogu nisem še tako pri koncu in glej, toliko časa sva si želela otroka in čeprav Bog ni uslišal najine prošnje naravnost, nama je pa zato dal lepo priliko, in Bog usmiljenih ljudi nikoli ne zapusti.«

Sicer se je Tone še branil, toda Jera ni odnehala, stopile so ji solze v oči in solz Tone ni mogel videti. Ljubil je svojo ženo in udal se je naposled njenim ljubeznjivim prošnjam, samo to je še dostavil, naj si le sama sebi pripiše, če bodo kake sitnosti s cigančkom. Po večerji sta se zakonska še dolgo pogovarjala zastran otroka in že pozno šla k počitku. Mali novi član

Boštanove družine je pa sladko spal na klopi pri peči, najbrž še nikoli ne tako dobro, saj je dobil boljšo mater, čeprav tujo.

Drugi dan proti večeru je stopil Tone do župana. Pogovorila sta se zaradi najdenčka in sklenila, da bo župan poizvedoval po ciganih, in če se ne dobe, ostane ciganski otrok pri Boštanu. (Dalje.)

Črna smrt.

Groza obhaja človeka, ko čita strašna poročila iz daljnega vzhoda. V Mandžuriji, na severnem Kitajskem, divja med gosto naseljenimi, v bornih luknjah živečimi umazanimi Kitajci kuga; »črna kuga« ji pravijo. Na stotine žrtev zahteva vsak dan, cela mesta so izumrla. Strah pred njo se loti množice, brezumno begajo iz krajev, kjer se je pojavila, in donašajo bolezen v sosednje kraje. Gorje mu; kdor zboli. Brez usmiljenja ga pahnejo na ulico, kjer v groznih bolečinah in strašnem mrazu čaka smrti. Na stotine nepokopanih mrličev leži po ulicah, kjer se pode krdela gladnih psov . . .

Črna smrt tudi v Evropi ni nobena tujka.

Že iz 6. stoletja po Kristusu imamo zanesljiva poročila o črni smrti, ki je v sredozemskih deželah divjala celih 60 let. Grozno je gospodarila kuga v srednjem veku v Evropi. Leta 1347 se je pojavila od vzhoda in pobrala v teku 40 let 25 milijonov ljudi, četrtno vsega tedanjega evropskega prebivalstva. Zadnjič je bila v Evropi leta 1841. Od tistega časa so se pojavili, navadno v pomorskih lukah, le posamezni slučajji, zanešeni od drugod.

Zadnji veliki epidemiji (kuga) sta bili v Aziji leta 1893 v Honkongu na Kitajskem in leta 1896 v Bombayu v Indiji, kjer je trajala deset let in pobrala 6 do 9 milijonov ljudi.

Sicer je pa v nekaterih krajih v Aziji, zlasti pod vzhodnim najvišjega gorovja na svetu, pod Himalajo, čisto stalna kuga, ravno tako v nekaterih krajih Arabije, Asirije in v vzhodni Afriki.

Povzročitelj kuge, ki sta ga odkrila japonska učenjaka Yersin in Kitasato leta 1894, je poseben bacil, ki ga je mogoče opaziti le pod drobnogledom. Skozi male rane v koži, skozi sluznico v ustih in nosu pride bacil v mezgovne žleze, navadno one v dimljah ali pod pazduho, ki oteko in tako nastane takozvana mezgovna ali bubonska kuga. Pozneje se žleze zgnojijo in tako preplazijo bacili kri (zastrupljenje krvi). Na koži se pojavijo modrordeče lise in mozolji, ki se zgnoje. Bolezen traja povprečno okoli osem dni.

Pljučna kuga pa nastane, ako pridejo isti bacili z zrakom najprej v pljuča. Pljučna kuga je veliko bolj nevarna kakor bubonska, tako za bolnika kakor tudi za okolico, kajti medtem

ko umrje pri bubonski kugi okoli 50 do 75 odstotkov obolelih, jih umrje pri pljučni 80, pri sedanji azijski epidemiji 100 odstotkov. Pri kašljanju se razprše z vodenimi kapljicami tudi velikanske množine bacilov v zrak, tako da je že bivanje v bližini bolnika velika nevarnost. Zdravniki in strežaji v bolnicah imajo za varstvo zvitke iz jodiformove gaze pred usti. V krvavih izmečkih bolnika — radi črne barve strjene krvi v izmečkih se imenuje pljučna kuga črna smrt — so tudi velikanske množine bacilov, ki se precej dolgo ohranijo in lahko okužijo vsakega, ki pride z njimi v dotiko.

Pri bubonski kugi se pa nahajajo bacili le v gnoju, v seči in blatu bolnika, tako da njegova okolica pri potrebnih previdnostih in čistosti ni v taki nevarnosti.

Seveda se lahko iz bubonske kuge razvije pljučna ali obistna.

Pred vsako epidemijo se navadno opazja, da v velikih množinah poginjajo podgane, ki so zlasti vzprejemljive za kugo. Večkrat tudi nosijo podgane v sebi kužne kali, toda na videz so zdrave, potem pa kar naenkrat obole za kugo. Bolne podgane seveda izločujejo s svojimi izmečki tudi množice bacilov, ki lahko okužijo tudi človeka. Razven tega žive na podganah bolhe, ki sesajo na podganah okuženo kri in s svojim pikom prenesejo bacile potem na človeka, ki oboli potem za bubonsko kugo. Nekateri zdravniki so mnenja, da tudi sicer bolhe prenašajo različne bolezni, tako na primer skrofulozo pri otrocih.

Vsakdo lahko izprevidi, kako veliko ulogo igrajo podgane pri razširjanju kuge, kajti razširjene so po vseh delih sveta. Po podganah so se zanesli navadno tudi posamezni slučajji iz prekmorskih dežel k nam, ker se nahajajo na ladjah navadno polno podgan in tako se zgodi, da se večkrat pri nas pojavi kuga in sicer najprej v pomorskih lukah.

Pri sedanji azijski kugi je igral neko ulogo posebne vrste hrček, tarbagan, ki ga love radi njegove kože. Med njimi divja kuga in tako so se sedaj, kakor že večkrat poprej, okužili lovci in zanesli bolezen v Mandžurijo. Tu se pa širi bolezen od človeka do človeka, po zraku in izmečkih, kajti sedanja kuga je pljučna kuga.

Nehote se vsakdo vpraša, ali grozi našim krajim kaka nevarnost. Z ozirom na naše dobro urejene zdravstvene razmere lahko z mirno vestjo rečemo, da ne. Kajti tudi, če bi se kak slučaj zanesel k nam, se navadno radi strogih določb, po katerih se postopa pri nas v takih slučajjih, bolezen ne more razširiti. To se je pokazalo že lani pri koleri, ko se je pojavila v posameznih krajih. Vsak bolnik se takoj izolira, odloči od drugih ljudi, v posebnih za to urejenih bolnicah. Tudi ljudje, ki so občevali z njim, se za gotovo dobo, 10 dni, opazujejo, kajti v tem času najdalje se mora pokazati

bolezen, ako so bili dotičniki tudi okuženi. Obleka in sploh vsi predmeti s katerimi pride bolnik v dotiko, stanovanje itd., se morajo razkužiti ali pa sežgati. Zlasti perilo in blato njegovo, izmečki se morajo z lizolom razkužiti. Na Kitajskem so sežgali cele vasi, ki jih sicer ni bilo mogoče razkužiti. Tudi mrliče, ki se jih je nabralo na tisoče in so seveda tvorili velikansko nevarnost, so polili s petrolejem in jih zažgali, ker jih ni bilo mogoče dovolj hitro pokopati.

Neizprosno boj se mora napovedati podganam, ki jih je treba uničiti s pastmi, z raznimi strupi, s fosforjem, arzenom. Seveda je treba pri tem pozornosti, da se ne zastrupijo tudi domače živali, ali pa celo ljudje. Tudi postanejo podgane kmalu previdne in puste vado pri miru. Zato je važno, da se jim razdro zavetišča in se zazidajo luknje v zidovju s cementom, katere mu se primešajo tudi steklene črepinje. Naša avstrijska vojna uprava je že izdala tozadevne določbe za vojašnice in vojaška skladišča. Tudi priporočila največjo snažnost pri ležiščih, kjer se mora zatreti vsak mrčes (bolhe!). Tudi v velikih mestih mislijo na to, kako bi se znebili velikanskih množin podgan, ki so se zalegle po mestnih kanalih itd. Zlasti velike preglavice delajo podgane v Londonu. Poizkušalo se je tudi že uničiti jih s tem, da jih okužijo s posebnimi bakteriji, ki povzročijo med njimi kužno bolezen in jih tako kmalu uničijo.

Kakor vidite, je snaga in čistost velikega pomena.

Poizkušali so tudi že različne serume, to je krvna siratka živali, ki so prej prestale kugo. V krvi bolnika namreč nastanejo posebne snovi, ki uničujejo bolezenske kali in bolnik na ta način lahko tudi ozdravi, ako je namreč odporna sila teh snovi močnejša nego bolezenske kali. To so porabili, povzročili z mrtvimi bacili, ki se seveda ne morejo razmnožiti, pač pa vplivajo s svojimi strupi, nalašč bolezen pri živalih, navadno pri konjih — seveda je bolezen v tem slučaju manj huda — in potem so ubrizgali krvno siratko, ki ima dotične snovi v sebi, bolnemu človeku in so na ta način hoteli pomagati telesu v boju z bolezenskimi kalmi. Pri raznih boleznih se je to dobro obneslo, pri kugi se jim pa dosedaj še niso posrečili povoljni uspehi. Boljše uspehe so dosegli s takozvanim preventivnim cepljenjem. Cepili so namreč ljudi, ki so izpostavljeni nevarnosti, da se okužijo z mrtvimi bacili, kar seveda povzroči bolezen, ki jo dotični prestane brez škode, zato je pa nekaj časa za zopetno okuženje nedostopen.

Na Kitajskem bo kuga najbrže zahtevala še dosti žrtev. Kajti Kitajci so silno praznoverni in nezaupni proti evropskim zdravnikom, ki jih sovražijo kakor sploh Evropejce. Zgodilo se je celo, da so bolni Kitajci izkušali nalašč okužiti zdravnike in strežnike in

so jih pomazali s svojo slino, ki je seveda kužna.

Zanimivo je tudi, kako zdravijo Kitajci na kugi obolele. Oni seveda ne verjamejo, da povzročijo kugo bacili, ki jih je mogoče opazovati pod drobnogledom. Po njihovem mnenju je vzrok boleznih slab zrak, ki pride v srce in člene. Krvave lise po životu povzročijo slabi plini, ki nastanejo v bolezni v telesu. Zdravijo pa bolnike s čajem, s kroglicami in ga zbadajo z bucikami.

Seveda so Kitajci tudi strašno nesnažni; v svojih, bolj brlogom nego človeškim stanovanjem podobnih bajtah stanujejo na kupu, kakor slaniki. Razmere so torej za razvoj bolezni pri njih zelo ugodne.

F. V.

Nizozemske elektrarne.

T. Z.

Zemljepisna lega ne daje značaja le deželam, ampak tudi prizadevanju ljudi, ki morajo izrabiti pred vsem to, kar jim nudi narava. V naravi so tudi sile v različnih oblikah. Pri nas je najvažnejša naravna gonilna moč tekoča voda, na Nizozemskem pa tekoč zrak, veter.

Nizozemska nima vodnih moči, saj je ponekod svet tako nizek, da ga morajo z nasipi varovati poplavljenja po morju. Tudi premoga nima, da bi mogla dati obrtniku sicer dražjo, pa vendar še ceno parno moč. Ima pa veter.

V primorju veter skoro vedno vleče, zdaj od morja, zdaj z dežele. To se menjava vsak dan. Kako je torej Nizozemec ta veter zadržnil v meh, da mu zdaj služi?

V navadne mline na veter je postal električne generatorje, to je stroje, ki raztvarjajo vetrovo silo v električno. Zraven tega so v mlinu akumulatorji, to so skladišča za elektriko, da je ne zmanjka ob času večje porabe, n. pr. mlatvi. Navadno stoji v mlinu še pomožni parni stroj, ki pa redkokdaj dela. Le v izrednih slučajjih zakurijo pod parnim kotlom, da pomaga vetru.

Te vrste naprave so na Nizozemskem šele pred kratkim začeli graditi, pa niso več redke.

Cele vasi grade združeno take male električne centrale, ki dajejo kmetu in obrtniku razsvetljavo in gonilno moč. Zadruga so ustanovile posebno zvezo, ki ima že nad 300 članic. Od Nizozemcev bi se tudi mi lahko kaj naučili.

Nemški cesar — poljedelec.

T. Z.

Ljudstvo se zelo množi. Zato posvečajo vse države veliko skrb žledodemu vprašanju. Tako je stopilo v sedanjem času poljedelsko vprašanje na površje. V obrtnih državah se oglašajo svarilni glasovi, kaj bode v slučaju

vojske, ako je država navezana na tuj uvoz. Sovražnik lahko zapre dovoz in vojska bode stradala. Zato naj stremi država za tem, da se more sama preživiti.

Umevno je, da so taki glasovi našli poslušna ušesa posebno v Nemčiji, ki ima pred seboj lačnega Angleža. Ta bi ji v vojski prav rad izpred nosa odjedel iz Amerike pripeljano žito.

V nemški cesarski rodovini je skrb za poljedelstvo nekaj dednega. Friderik Veliki je bil mnenja, da bi se vsi diplomati in učenjaki lahko skrili pred človekom, ki bi znal pridelovati žito z dvema klasoma. O sedanjem cesarju Viljemu je znano, da se zanima za vse. Ima posestva, tovarne, sploh hoče pokazati, da ukvarjanje z resnimi stvarmi tudi za visoke ljudi ni nič smešnega. Zdaj je v Nemčiji na dnevnem redu osuševanje in naseljevanje močvirij. Na Nemškem je posebno v nižinah ob morju dovolj zamočvirjenega sveta, ki bi lahko preživljal več milijonov ljudi, ako bi bil obdelan. Viljem je takoj vedel, kaj je treba, da se bodo njegovi »papenhajmovci« lotili osuševanja. Nastopil je v kmetijski družbi sam kot predavatelj. Poročal je o svojih uspehih, ki jih je imel z osuševanjem posestva na morski obali. Stroški se mu dobro obrestujejo, dasi je bilo osuševanje sveta, ki je nižji kakor morska gladina, precej osoljeno. Kazal je slike nasipov in jarkov, setve in travnikov. Posebno pasmo živine, ki jo je priporočal, je prinesel seboj naslikano na porcelanske krožnike. Svoje poročilo je zabelil tuptam z umestno šalo, ki se ji je pa vendarle poznalo, da je — cesarjeva.

Društveni vestnik

S. K. S. Z.

Tabor jugoslovanske mladine se bo vršil v Ljubljani v začetku meseca avgusta. Priprave za to velepomembno slavnost so že v teku. »Domoljub« bo o tem velikem shodu še večkrat in podrobno poročal. Za danes samo rečemo: Slovenska mladina na noge, tvoj dan se bliža!

DOPISI.

Orel v Cerknici je imel občni zbor v nedeljo, 12. sušca. Člani se hitro menjajo, ker fantje odhajajo na razne kraje, nekaj pa jih je odpadlo in pristopilo k nasprotnikom. Precej jih je odšlo v Ameriko. Eden izmed teh, Leopold Kušljan, prav navdušeno deluje tudi v Ameriki. Ravnokar ustanavlja Orla v Clevelandu. — Predaval je na občnem zboru Josip Udovič. — Bogomile in Orli v Cerknici so imeli skupno zborovanje na dan sv. Jožefa. Zanimivo je predaval novi trgovec Josip

Udovič o raznih čednostih, ki so potrebne slovenski mladini.

Dekliška Marijina družba v Križah pri Trziču je imela v nedeljo, 26. marca popoldne po večernici igro »Junaška deklica«. Dekleta so prav izvrstno igrale; zahvaliti se moramo pa tudi moškemu pevskemu zboru, ki je tako lepo prepeval, ter konečno g. organistu, ki se je tako trudil z učenjem. Fantje, potrudite se, kateri imate glas in posluh za petje in pridružite se tukajšnjemu pevskemu zboru!

Za dekanijo Trnovo na Notranjskem se je ustanovil »dekanjski odbor«, ki se je sestavljal tako-le: predsednik preč. gospod dr. Josip M. Kržišnik, dekan v Trnovem; namestnik preč. gospod Karl Lenasi, župnik v Košani; blagajnik preč. gospod Mart. Škrjanec, župnik na Premu; tajnik Janko Grad, nadučitelj v Košani; odborniki č. gospod Janko Gogala in Ivan Tomažič, kaplana v Trnovem, ter gospod Anton Logar iz Vrbovega. Dekanjski odbor je imel dne 30. marca v Št. Petru drugo sejo, kjer je sprejel pravila ter sklenil načrt za bodoče delovanje. V dekanjskem odboru je sedaj 6 društev s šestimi odseki. V tekočem letu se priredita dva sestanka vseh društev, in sicer v aprilu na Premu, v juniju v Trnovem. — Sklene se prirediti tudi poučne tečaje; skrbeti, da prirejajo posamezna društva mesečna predavanja; začeti v vseh društvih intenzivno delo zoper izseljevanje v Ameriko; ustanovijo naj se društva, kjer jih še ni itd.

Iz Rovt nad Logatcem. K. s. izobraževalno društvo je dne 12. pretečenega meseca priredilo igro »Repoštev«, ki je dobro izpadla. Dvorana novega doma je bila do zadnjega kotička napolnjena; pred igro je iz prijaznosti domače godbeno društvo zaigralo par koračnic, med dejanjem so pa tamburaši veselo vdarjali na tamburice.

Šmartno ob Savi. Poročam o občnem zboru izobraževalnega društva za šentpetersko Posavje, ki je bil dne 15. januarja 1911. Tajnik je poročal: Predavanje je bilo sedem, sej 8, iger šest, namreč: 1. Krčmar pri zvitem rogu. 2. Prepirljiva sosedja. 3. Jeza in kes nad petelinom. 4. Tri sestre. 5. Pri gospodi. 6. Čašica kave. Blagajnik je poročal, da je dobil doneskov 150 kron in tudi izdatkov precej. Knjižničar je poročal, da je bilo knjig prebranih 311, knjižnica pa šteje knjig do 50. Za knjižničarja je izvoljen g. Fr. Presetnik. Res niso velike številke, pa za prvo leto obstanka je že nekaj. Gospodarska zveza nam je dovolila, da smemo imeti igre v zeljarni toliko časa, dokler ne začnejo ribati zelja.

Rakek. Na praznik Matere Božje je priredilo Kat. slov. izobraževalno društvo predstavo, igrala so naša vrla dekleta; in sicer igrili »Najdena hči« in »Luknja v namiznem prtu« z deklamacijo »V pepelnični noči«. Vse igralko so prav dobro rešile svoje vloge, pri tej priliki so nas obiskali cirkniški tamburaši, ki so nam zaigrali več lepih ko-

madov ter s tem povzdignili našo predstavo. Vsem skupaj srčna hvala, zlasti č. gospodu kaplanu J. Pavlinu za njegov trud in požrtvovalnost do nas. — Na zadnjem občnem zboru se je sklenilo, da si zgradimo lastni Društveni Dom, zanimanje za to je veliko, v ta namen se je že precej denarja nabralo in tudi je več »hoj« obljubljenih; iščemo le ugodnega prostora, na kar se bo z gradbo pričelo. Imena darovalcev objavimo drugič. — Odsek Orel se tudi živahno giblje, v tem letu je imel dve predstavi, ki ste povsem dobro uspele, pripravljamo se na letošnjo zvezino prireditev v Ljubljani. — Šolski otroci so bili do sedaj primorani hoditi v Cerknico k spovedi in svetu obhajilu, dobri gospod J. Pavlin jim je to pot omejil ter prišel sam na Rakek jih spovedat in obhajati, za kar mu bodi izrečena iskrena hvala!

Loški potok. V svečanu je imela Dekliška zveza predavanje o protiverskih bojih v strankah. Predavatelj gospod Škulj nam je opisal program in nalogo, ki si jo stavijo protiverske stranke, zlasti smo se delj časa pomudili pri prostozidarjih. Ogleдали smo si tudi stranke, ki se v protiverski gonji vedno bratijo z framazoni, to so socialni demokrati in liberalci. Kako pa vsi ti vršijo dosledno svojo nalogo; nam je pokazala zgodovinska slika proticerkvenih bojov v Italiji, na Francoskem ter Portugalskem. Zanimivemu predavanju je sledilo lepo število poslušalk. — Za pustno nedeljo je priredil »Tabor« kaj zabaven popoldne. Mešan zbor je zapel dve pesmici pod spretnim vodstvom marljivega gospoda pevovodje, ki so tako ugajale, da se je morala »Le pevaj« ponavljati. »Berač« je s svojim lepim glasom in prikupljivim nastopom nad vse ugajal. Zel je zaslužen pohvalo. »Zauber France« je bil pa res tako čeden v svojem nastopu, da se je moral dvakrat pokazati. V igri »Ne ključ vraga« so igralko kot igralko pokazali lepih zmognosti. Vse točke so v polni meri zadovoljile navzoče prijatelje naših prireditev.

Na Vačah vrlo napreduje izobraževalno društvo, h kateremu je letos že pristopilo in se vedno pristopa veliko novih članov. Društvena soba bo znanprej še bolj premajhna. Zanimanje še vedno raste. Dne 25. pretečenega meseca smo priredili malo predavanje. Govoril je mladenič Jos. Urbanija iz Moravč o treznosti in g. kaplan Majdič o »Čebelici«. Na ta dva predmeta se še vrnemo. A še na tem predavanju je bilo do sto poslušalcev. Drugi dan 26. marca, v nedeljo, se je društvo udeležilo krasno uspele predstave na Savi. Z različnimi čustvi smo se vračali domov. Torej v mali župniji na Savi je mogoče napraviti predstavo, v nadžupniji Vače pa ne, dasi imamo ljudstvo, ki ima veselje in zmognost še za kaj boljšega!

Koroška Bela. Naše Slov. kat. izobraž. društvo nam je priredilo zadnji čas dve predavanji. Dne 5. marca je

predaval na povabilo društva deželni sadjerejski instruktor Humeck o sadjereji, ki je za naš kraj velikega pomena, ker se sadje lahko spravi na trg, ker je industrijski kraj. Podal nam je navodilo, kako moramo urediti sadne vrtove in kako moramo skrbeti zanje, ako hočemo imeti od njih kaj koristi. Mi sadjereji smo gospodu predavatelju za podučno predavanje prav hvaležni. — Dne 2. aprila pa je predaval pri društvenem večeru tovarniški delavec Matija Maček. Podal nam je v svojem govoru, kake vtise je dobil v Ljubljani pri delavskem tečaju, ki ga je priredila Jugoslovanska Strokovna Zveza za delavce, da bi jih izobrazila. Govoril je tudi o namenu letnih tečajev in nam podal v kratkem vsebino posameznih predavanj, po čemur smo spoznali, kako velikega pomena so take prireditve za posameznega, a tudi za delavstvo sploh. Le krepko naprej!

Loški potok. 19. sušca je priredilo društvo »Tabor« predavanje. Govoril je g. Skulj o ustavi naše države. Ogleдали smo si nekoliko zgodovinskih postankov in razvoj države sploh, potem pa še posebej postanek našega državnega in deželnega zbora ter njega zgodovino do danes. Sporedno smo si ogledali politično življenje ter veliki pomen prave politične zavednosti in izobrazbe. Predavatelj se je končno pomudil še pri naši dolini, kjer nekateri črpajo svojo izobrazbo in navodila o političnem življenju edino iz naukov nekkega financarja, ki na svojih pohodih prodaja svojo Jutrovsko vednost. In še par učenjakov je pri nas, ki nalik financarju prodajajo svoje politične nauke. Koncem predavanja je poslalo izredno živahno, ko so se na poziv govornika oglašali razni poslušalci za pojasnila. Eden je želel pojasnila o desetmilijskem posojilu dežele, s katerim pri nas nekateri tako šarijo, drugi o državnem podpori živinorejcem, tretji, zakaj se duhovniki pečajo s politiko. Z pojasnilji so bili vsi docela zadovoljni. Živahen popoldan je ugajal vsem.

Blake. Dekliška zveza nam je ob desetletnici Marijine družbe napravila mnogo lepega užitka. Priredila je igro »Mater Dolorosa«, ki je prav povoljno uspela. Tu se je zopet pokazalo, koliko zmoglosti in igralskih talentov je v našem ljudstvu. Ravno največje in najtežje vloge so bile najboljše zadete. K dobremu uspehu je mnogo pripomogla krasna in popolnoma po judovskem kroju napravljena obleka, kakor tudi nove, nalašč za to igro narejene kulise. Kljub skrajno slabemu vremenu je bila udeležba naravnost velikanska. Saj pa mora biti pravi stiskač, kdor se pri naši nizki vstopnini ne udeleži prireditve ali pa nima smisla za nobeno plemenito razvedrilo. To pot je bila tudi prav v izdatnem številu zastopana Marijina družba iz Starega trga pri Ložu, kar nas je močno vzradostilo. Le še večkrat! Igra ima trajno vrednost in zasluži, da se ob priliki zopet ponovi. Kakor ljudstvo vsako leto rado

poslušala pasijon in druge evangelije, tako bo gotovo tudi še večkrat rado poslušalo lepo Silvin Sardenkovo »Mater Dolorosa«. — Zadnje aprilovo nedeljo nas bodo pa fantje presenečili z igro »Garcia Moreno«, h kateri že sedaj vabimo.

Iz Št. Jerneja. V nedeljo, dne 9. t. m. je bilo v naši veliki dvorani predavanje. Predaval je eden domačih kaplanov o delu v izobraževalnih društvih in o Orlu ter pozval nakoncu številno navzoče fante — bilo je do 300 fantov in deklet navzočih —, naj pristopijo k Orlu, ki se ima kmalu ustanoviti. Po predavanju se je oglasilo lepo število fantov za Orlo. K izobraževalnemu društvu so v zadnjem času začela pristopati v velikem številu dekleta. Kmalu dobe dekleta lastno dekliško knjižnico. Zbranih je že precej lepih knjig. Fantovska knjižnica se je zdaj zelo pomnožila. Zadnje tedne je prišlo do 120 novih knjig, tako, da šteje sedaj knjižnica do 300 samih vezanih knjig. Zdaj bo zopet dosti branja. Le v društvo vsi!

Dobropolje. 26. marca je naše Slovensko kat. izobraževalno društvo uprizorilo igro »Mlini pod zemljo«. Igralo se je zelo dobro. Posebno glavne vloge so bile zelo v dobrih rokah. Čisti dobiček od te igre so igralci namenili za letošnjo razsvetljava pri božjem grobu. Gotovo je to častna in hvalevredna naloga naših fantov. Upamo, da se naši igralci zopet kaj kmalu pokažejo na našem odru.

Šmarino pri Litiji. Postna prireditve »Mater Dolorosa« je v nedeljo v Šmartnem krasno uspela. Prostorna dvorana je bila natačena ljudi. Igralke brez izjeme so igrale iz duše. Posebno Marija je bila kakor v resnici. Scenerije si lepše ni mogoče misliti. Vse slike, kakor naravno. Prireditve je zaključila živa slika: »Marija blagoslavljaja svoje ljudstvo«. To je bilo tako nekaj lepega, nebeškega takorekoč; vsakemu udeležencu bo ostalo v trajnem spominu. Hvala igralkam, hvala tudi prirediteljem za tako krasen užitek.

Iz Tržiča. Leto dni je poteklo, odkar obstoji ženski odsek kat. izobr. društva sv. Jožefa v Tržiču. Morda bo javnost zanimalo ob tej priliki pogledati malo za kulise našega odseka, da se prepriča o njega delavnosti. — Odsek šteje 69 podpornih in 122 rednih članic. Od teh je poklical Vsemogočni k sebi tri podporne članice. N. v. m. p.! Sej je bilo tekom leta 16. Lastnega premoženja ima odsek v gotovini 340 K, za inventar pa je izdal 823 K. Sklenilo se je, da se vsako leto opravijo za odsek štiri sv. maše, in sicer dve za žive, dve pa za mrtve članice. Pri I. slov. romanju v Sveto deželo je bil zastopan po svoji predsednici in tajnici. — Že takoj v začetku se je ustanovila »Čebelica«, ki prav marljivo nabira prihranke društvenic in jih vadi s tem varčevnost. Odsek ima tudi lastni šivalni stroj, ki si ga je nabavil ob času, ko se

je vršil v društvenih prostorih učni tečaj za vezenje. Zaradi pomanjkanja časa se je uporabljaj zaenkrat samo za napravó gledaliških oblek; a kakor hitro bo dopuščal čas, se bo določil poseben večer za pouk v šivanju. Vsi večeri v tednu so razdeljeni tako, da imajo članice vedno dovolj prilike izobraževati se, važni so posebni v torkih, ko se vrše poučna predavanja. Poleg lepih prostorov so gotovo ravno predavanja največ pripomogla k živahnemu delovanju v društvu. Važna za odsek je tudi ustanovitev »bolniškega sklada«, ki dobro napreduje. Naj bi pristopile tudi tiste članice, ki še niso vpisane. — Ne oziraje se na posmehovanje nasprotnikov kaže odsek vedno, da stoji na katoliški podlagi, zato se vsakokrat polnoštevilno udeleži z društvenimi znaki procesij in drugih javnih nastopov društva sv. Jožefa. Posebno slovesno se je obhajal praznik sv. Jožefa, društvenega patrona. V društveni dvorani se je opravljala devetdnevica v čast sv. Jožefu, na praznik sam so se pa društvenice zjutraj udeležile skupnega sv. obhajila in ob desetih cerkvenega opravila v cerkvi sv. Jožefa, kjer se je brala sveta maša za društvo in kjer so bile popoldne pete litanije. — Poleg pravega kršč. duha in koristnega notranjega dela skrbi odsek pa tudi za pošteno zabavo svojim članicam. Priredil je tri javne predstave, ki so se dobro obnesle tako v moralnem kakor gmotnem oziru. Za članice posebej pa so se priredile dve tomboji in božičnica. V ta namen ima svoj ženski zbor, ki ima dvakrat na teden pevsko skušnjo, zakar se ima zahvaliti č. g. predsedniku. — Poleti se pripravljajo skupni izleti v okolico, pri katerih veseli obrazi pričajo, da se lepo da združiti koristno s prijetnim. Naj zadostuje! — Pripominimo le še to: Iz povedanega vsakdo lahko vidi, da je hodil odsek dosedaj po pravi pot in bo hodil — ako Bog da — tudi v prihodnje! Vabimo torej in želimo odseku še mnogo poštenih in vzglednih članic, vsem pa ki so nam bili naklonjeni na katerikoli način, pristržni — Bog plačaj!

Gradio za govore

Med nehom in zemljo.

(Dalje.)

Taki so v glavnih obrisih vsi Zepelinovi baloni. V javnost je stopil leta 1900 s poizkusi na Bodenskem jezeru. Tam je dal zgraditi velik, dolgemu zaboju podoben hangar, ki plava na čolnih. Zadnja končnica manjka, tu je vhod za zrakoplov, spredaj je pa lopa priklenjena za kol, tako da je odprti konec vedno za vetrom, ker lopa lahko kolobari okoli kola. Zrakoplov plava iz-

pod strehe z vetrom, pod streho proti vetru in se tako varuje poškodb; plava v resnici po vodi, ker ima spodaj dva čolna.

Pojdimo na Bodensko jezero pogledat polet Zeppelinovega zmaja. Že od daleč zapazimo na jezeru omenjeno lopo, okoli nje mrgoli vse polno čolnov radovednega občinstva, med gospodo je največ vojaških sukenj. Stopimo v čoln med gledavce. Pri vходу lope je zapisano na eni strani: »Prepovedano je kaditi!«, na drugi: »Vhod najstrožje prepovedan.« Zato pogledajmo samo skozi špranjo, kaj se godi notri... Z mrzlično naglico delajo strojniki in pomagajo za odhod. Sicer so že pred enim tednom zrakoplov založili z 2500 kg bencina, napolnili vreče za balast z vodo, instrumenti so v redu, vse je bilo pripravljeno za 41 ur trajajočo vožnjo, pa je naenkrat nastopilo viharo vreme. Danes se pa vetrnica na strehi komaj premika. Zato taka naglica. Eden maže, vliva olje iz kanglice, drugi briše, tretji poizkuša, ako drže vsi vijaki, delujejo navori in natége, inženir preizkuša motor, transmisijo in lesena, trikopatasta vijaka, med njimi pa hodi s počasnim korakom grof Zeppelin s tisto mirnostjo, ki zakriva notranjo razburjenost; zdaj pozorno poslušá pokanje motora, ako sledi v enakomernih presledkih, zdaj poizkuša krmilo, pa izpregovori zopet par besedi z visokim častnikom. Končno stopi v čoln še nekaj imovitih, odličnih dostojanstvenikov, tudi časnikarski poročevalec se je vrinil vmes, nato pa zadoni povelje: »V redu!« Dva moža zasučeta vijaka, motor pokne in cel velikan splava na čolnih na prosto. Zunaj izpuste iz posod vodo, razbremenjeni zrakoplov se počasi dviguje. Pod vplivom krmil se postavi poševno, pa zopet vodoravno, opisuje kroge, se dviguje in pada, veličastno in dostojanstveno, popolnoma tiho, le brenčanje vijakov se sliši. Potem pa odjadra v smeri proti Berolinu ali Parizu, kdo vé kam.

Vselej je na gre tako gladko. S prvim zrakoplovom Zeppelin ni imel sreče, ljudje so pričakovali več; drugi se je takoj pri prvem poletu zaletel ob obrežje in si polomil rebra, s tretjim je pa navdušil vse Nemce in vzbudil njihov narodni ponos. S tem je prevozil na uro 54 kilometrov in ostal v zraku celih osem ur. Dozdaj so kapitalisti le bolj od strani gledali, ko pa se je začel zanimati za Zeppelina tudi cesar, je imel takoj dovolj denarja za nov zrakoplov. Z njim je prepotoval v 12 urah Švico, na poti v Berolin ga je pa zadela zopet nesreča. Zrakoplov se je zaletel pri izkrcavanju v skalo in se popolnoma polomil. Takoj so začeli Nemci zbirati denar za Zeppelina in mu ponudili osem in pol milijona mark. Pa tudi novega je zalotila nesreča pri izkrcanju, užgal se je in popolnoma zgorel. Ta zrakoplov bi bil imel obiskati in pozdraviti našega vladarja na Dunaju.

Dozdaj so se še vsi Zeppelinovi zrakoplovi ponesrečili pri vkrcanju ali

izkrcanju. Trdno ogrodje se je dobro obneslo v zraku, posebno dvojni ovoj ima gotove prednosti. Med ovojema se nahajajoči zrak je slab prevodnik toplote, zato plin v balonih ne trpi toliko pred hitro menjavo toplote, zabranjuje tudi neposredno uhajanje plina v zrak. Kadar se pa zrakoplov približa tlom, je ravno ogrodje njegova boleča peta. Najle nekoliko zadene ob tla ali drevo, takoj se zlomi kaka palica, ta prebode ovoje, pokvari vijak in zrakoplov je za nič. Ako je še vetrovno vreme, tedaj je nesreča gotova. Tako je zrakoplov nekoč ušel celi kompaniji vojakov, ki ga je držala, drugič se je zaletel na ravnem polju v hruško in ji odlomil cel vrh. Kajpada se je njemu samemu tudi poznalo.

Pologrodni sestav je doma v Franciji. Inženir Juillot (Žijó) je v službi bogatih tovarnarjev Lebaudy (Lebodi) zelo spretno združil prednosti ogrodnega in brezogrodnega zrakoplova. Posebno pozornost je posvetil stalnosti in mirnemu teku. Ko je leta 1902. začel prirejati izlete, je pri 29 vožnjah 28krat priplul na kraj, kjer se je bil dvignil. Pri tem je preplul črte po 100 kilometrov s hitrostjo 11 m v sekundi. Dve leti pozneje sta dva zrakoplova 63krat izletela, opravljala poizvedovalno službo pri orožnih vajah, bombardirala sta utrdbe z vrečami peska, kratkomale, pokazala sta se sposobna za vojaško službo, ki sta jo kmalu nastopila v obmejnih utrdbah.

Oglejmo si pologrodni sestav na zrakoplovu »La République« (»La Republik«), ki je nastopil vojaško službo mesto »La Patrie« (»La Patrie« = Domovina), ki je dezertiral in pomeni edino večjo nesrečo pri tem sestavu; močan veter ga je iztrgal vojakom in odnesel. Iz sestava gleda lahkota in gibčnost. 60 m dolgo, pri glavi 10 m debelo telo je sloko in popolnoma podobno ribi. Enotni ovoj preide v rep s stalnostnimi ploskvami. Napolnjen je z vodikom in ima v sebi balonet, ki skupno z ventilom ohranjuje ovoj pravilno napet. Kako je to mogoče?

Služba baloneta je zelo podobna oni ribjega mehurja. Balonet je zvezan z debelo cevjo z ventilatorjem, to je vetrnico, ki tlači po tej cevi zrak v balonet. V cevi so mala vratca, ki se odpro, ako je balonet preveč napet ali pa ako plin čez gotovo mero pritiska nanj. Ko se ta ventilova zaklopnica odpre, uhaja zrak iz baloneta na prosto, ta pri tem zleze skupaj in naredi prostor pritiskajočemu vodikom, iz česar sledi, da se pritisk na ovoj zmanjša. Ako je zrakoplov precej napet in ga dalj časa obseva solnce, se plin raztegne in bi ga razginal, da nima baloneta ali pa ventila, kakoršnega imajo navadni baloni. Tudi zrakoplov ima ventil, pa ga navadno ni treba rabiti. Odpre se ali samodsebe, kadar je balonet že prazen, pa je ovoj še preveč napet, ali pa potegne zanj zrakoplovec, kadar se hoče spustiti na zemljo. Dočim pomeni vsaka raba ventila izgubo dragega vodika, dela balo-

net brez stroškov in nadomestuje celo težko Zeppelinovo ogrodje.

Celo telo leži na hrbtenici iz palic, ki ima namen podkrepiti zrakoplov in nositi dolgo gondolo z dvema delovlastima vijakoma, ki dajeta 14 m/Sek. hitrosti. Vsa krmila so pritrjena na tem ogrodju, zato so dolge transmisije pritrjene. Nekateri zrakoplovi te vrste imajo samo en vijak spredaj. Tak je bil tudi zrakoplov, ki so ga kazali »Rennerbuben« iz Gradca; celi stvari se je poznalo, da manjka denarja, predvsem ni bil motor v nikakem razmerju z velikostjo.

V popolnem nasprotju s Zeppelinom je stotnik Parseval s svojim zrakoplovom, ki je brez reber in hrbtenice. Zeppelin je porabil vse tehnične zvižaje, da je ustvaril jeklenega soma, nataknenega z različnimi plavatumi in škatljami, Parsevalovemu brezkostnemu nagecu pa ne škoduje, ako se slučajno poplazi ob grm. Na zunanjo je jako priprost. Toda pod priprostostjo se rad skriva razum, zato stopimo malo bližje.

Parsevalov zrakoplov je nastal iz pologrodnega s tem, da je graditelj opustil hrbtenico. Gondola s stroji visi na precej dolgih vrveh, privezanih na pasu okoli ovoja, ki je tudi prejšnjemu podoben. Pridenimo še stransko krmilo in cev, ki pelje v balonet, pa je vse, kar vidimo poglobitnega na celem umotvoru. Kje je pa višinsko krmilo, bo morda kdo vprašal, zanašajoč se na mojo pozabljivost? Že res, a kot ysaka votla stvar, ima tudi zrakoplov dve strani, zunanjo in notranjo. Najvažnejši organi so torej znotraj. Med temi je tudi višinsko krmilo, ki je jako duhovito narejeno.

V notranjosti sta dva baloneta. Eden je spredaj, drugi zadaj. V sredi med njima je zgoraj v ovoju glavni ventil, na njegovi zaklopnici visi škripec. Čez ta škripec je napeljana vrvica, ki veže oba baloneta, ki sta najvažnejša Parsevalova iznajdba. Ta vrvica je tako odmerjena, da je lahko en balonet prazen in drugi poln, oba naenkrat pa ne moreta biti prazna, ne da bi pri tem vrvica, ki je postala prekratka, potegnila za zaklopnico in odprla glavni ventil. Baloneta vršita dvojno nalogo, vzdržujeta ovoj napet in sta obenem višinsko krmilo. Cev, ki pelje iz ventilatorja, se cepi v dva dela, vsak drži v en balonet. S pomočjo ventilov je mogoče napihnuti oba, kolikor je treba, dalje izsesati zrak iz enega in spraviti obenem isto množino v drugega tako, da je ovoj zopet pravilno napet. Ker je pa spredaj ali zadaj več zraka, postane oni del zrakoplova težji in se mora nagniti. Zrakoplov se potem dviga ali pada. Recimo pa, da se vodik vsled gorkote zelo raztegne in preti razgnati ovoj. Najprej bode uhajal zrak iz obeh baloneta v enaki meri, dokler nista skoro prazna. Tu postane vrvica naenkrat prekratka, odpre glavni ventil in plin, kar ga je preveč, uide skozi luknjo na prosto.

(Dalje prih.)

Daje po**4³/₄ %**

Vzajemno podporno društvo v Ljubljani

Kongresni trg 19

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

Kongresni trg 19

sprejema hranilne vloge vsak delavnik od 8. do 12. ure dopoldne in jih obrestuje - **po 4³/₄ %** brez odbitka, tako, da dobi vlagatelj od vsakih vloženi 100 K čistih 4 K 75 v na leto. Rentni davek plačuje društvo samo. Daje tudi svojim članom **predujme** na osebni kredit, vračljive v 7 in pol letih (90 mesecih ali 390 tednih) v tedenskih, oziroma mesečnih obrokih, kakor tudi posojila na zadolžnice in menjice.

2553

Dr. Fr. Dolšak l. r.,
zdravnik v Ljubljani, podpredsednik,

Prelat A. Kalan l. r.,
predsednik.

Kanonik I. Sušnik l. r.,
podpredsednik.

Avstrijska družba z omej. jamstvom za Benz-motorje, Dunaj X., Mannhartgasse 4.

Lüksautofomobili

DINAMI

BENZ

- DIESEL -
- SESALNI PLINO -
- BENZOL -
- NASUROVO OLJE -
- BENZIN -
- ELEKTRO -

MOTORJIKompletne
Električne centrale

Tovarni in špedijski vozovi

856

Glavno zastopstvo za Kranjsko: Zavod za tehnične in elektrotehnične naprave, Ljubljana, Dunajska cesta. Istotam so motorji na ogled.

Najboljša in najsigurnejša prilika za štedenje!

Benarni promet do 31. decembra 1910
čez 87 milijonov kron.

Lastna glavica K 608.996·84

Stanje vlog dne 31. decembra 1910
čez 21 milijonov kron.

LJUDSKA POSOJILNICA

registrovana zadruga z neomejeno zavezo

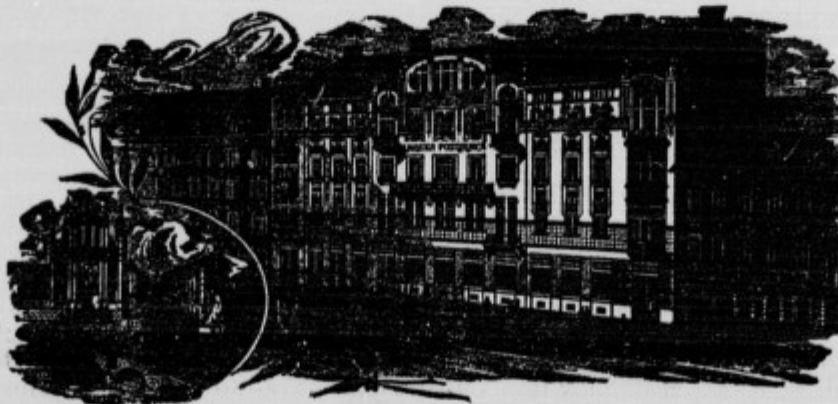
6

Miklošičeva cesta štev. 6, prtiličje, v lastni hiši nasproti hotela „Unlon“ za frančiškansko cerkvi

sprejema **hranilne vloge** vsak delavnik od 8. ure zjutraj do 1. ure popoldan ter jih obrestuje po

4¹/₂ %

brez kakega odbitka, tako da prejme vložnik od vsakih vloženi **100 kron čistih 4·50 kron na leto.**

Za nalaganje po pošti so poštno-hran. položnice na razpolaganje. Sprejema tudi vloge od svojih zadružnikov na tekoči račun ter daje istim posojila proti vknjižbi z in brez amortizacije, na osebni kredit (proti poroštvu) in zastavi vredn. papirjev. Menjice se najkulant. eskomptirajo.

Dr. Ivan Sušteršič, predsed. **Josip Siška**, stolni kanonik, podpredsed. Odborniki: **Anton Belec**, posestnik, podjetnik in trgovec v Št. Vidu n. L. **Fran Povše**, vodja, graščak, državni in deželni poslanec. **Anton Kobl**, deželni poslanec, posestnik in trgovec, Breg p. B. **Karol Kauschegg**, veleposestnik v Ljubljani. **Matija Kolar**, stolni dekan v Ljubljani. **Ivan Kregar**, podpredsednik, trg. in obrt. zbornice in hišni posest. v Ljubljani. **Fran Leskovic**, hišni posestnik in blagajnik „Ljudske posojilnice“. **Ivan Pollak ml.**, tovarnar. **Karol Pollak**, tovarnar in posestnik v Ljubljani. **Gregor Šibar**, župnik na Rudniku.